

ВЫБАР НА СТАГОДДЗІ

МАЛАВЯДОМЫЯ ДАКУМЕНТЫ 1569–1577 ГАДОЎ ПА ГІСТОРЫІ ЛЮБЛІНСКАЙ УНІІ

Роўна 440 гадоў таму ў польскім горадзе Любліне адбыліся падзеі, якія на некалькі стагоддзяў наперад прадвызначылі лёсы народаў Цэнтральнай і Усходняй Еўропы. 1 ліпеня 1569 года шляхецкія дэпутаты Кароны Польскай і Вялікага княства Літоўскага зацвердзілі акты аб міждзяржаўнай уніі паміж сваімі краінамі. Так на палітычнай карце з'явілася новая дзяржава – Рэч Паспалітая абодвух народаў. Дагэтуль не сціхаюць спрэчкі сярод навукоўцаў аб яе палітычным ладзе – была гэта дзяржава федэрацыяй ці канфедэрацыяй? Якую ступень аўтаномнасці мелі ў яе складзе землі Вялікага княства Літоўскага, у тым ліку тыя тэрыторыі, на якіх жылі этнічныя беларусы? Пазітыўную ці негатыўную ролю адыграла ўнія ў развіцці беларускай культуры? Усе гэтыя пытанні маюць не толькі навукова-тэарэтычнае, але і прыкладное значэнне. У наш час, калі на еўразійскім кантыненте праходзяць складаныя інтэграцыйныя працэсы, у якіх прымае актыўны ўдзел і Рэспубліка Беларусь, драматычны вопыт заключэння Люблінскай уніі можа аказацца даволі карысным.

У вазе чытачоў прапануюцца тры дакументы, якія раней не знаходзіліся ў шырокім навуковым ужытку. Між тым яны не толькі праліваюць святло на некаторыя малавядомыя аспекты заключэння Люблінскай уніі і ўвогуле гісторыі Вялікага княства Літоўскага, але і вельмі дакладна перадаюць каларыт сваёй эпохі. Першы дакумент паходзіць з Нясвіжскага архіва Радзівілаў, а больш канкрэтна – з той яго часткі, якая па волі гістарычных абставін апынулася за межамі Беларусі. Гэта ліст падканцлера Вялікага княства Літоўскага Астафея Валовіча да паноўрады ВКЛ, выяўлены ў варшаўскім Галоўным архіве старажытных актаў. Два іншыя дакументы, верагодна, таксама раней захоўваліся ў Нясвіжы, бо маюць непасрэднае дачыненне да Радзівілаў. Цяпер яны знаходзяцца ў рукапісных зборніках

Курніцкай бібліятэкі Польскай акадэміі навук. Пры словах «рукапісны зборнік» адразу ўзнікае асацыяцыя з кнігамі, у якія запісваліся копіі дакументаў. Але ў дадзеным выпадку гэта не так: гаворка ідзе менавіта пра арыгіналы лістоў. Проста архівісты аб'ядналі і пераплялі гэтыя арыгіналы пад адной вокладкай, і такім чынам з іх былі створаны асобныя манускрыпты, якія атрымалі ў Курніцкай бібліятэцы нумары 1536 і 1538.

Кожны з дакументаў нясе ў сабе масу важнай гістарычнай інфармацыі. Тут і адна з найбольш ранніх згадак пра службу казакоў на тэрыторыі сучаснай Беларусі (1574 год), і звесткі пра падзеі Лівонскай вайны і пра дыпламатычныя зносіны паміж Вялікім княствам Літоўскім і Маскоўскай дзяржавай, і поўнае апісанне ўзбраення гусарскай кавалерыі Вялікага княства Літоўскага, і цікавая характарыстыка Івана Грознага. Апроч таго, гэтыя дакументы яшчэ і каштоўныя помнікі старабеларускага эпістальнага і дзелавога пісьменства. Асабліва вылучаецца ліст аршанскага дзяржаўцы Філона Сямёнавіча Кміты. Гэты выдатны дзеяч сваёй эпохі пакінуў пасля сябе 30 эпістальных твораў за 1573–1574 гады, напісаных вельмі жывой сакавітай мовай, аднак вядомых толькі ў больш позніх копіях. Дарэчы, беларускім філолагам А.Ф. Коршунавым у 1975 годзе выданы ўсе выяўленыя на той час лісты Ф. Кміты. Але тое пасланне, што знойдзена ў Курніцкай бібліятэцы, ім не публікавалася. Да таго ж, гэта не копія, а арыгінал, які, хутчэй за ўсё, напісаны ўласнаручна Ф. Кмітам і мае ягоны подпіс. Яднае ўсе дакументы падборкі тэма Люблінскай уніі. Непасрэдна асвятляе падзеі 1569 года першы дакумент. Вядома, што пасля таго, як перамовы аб уніі зайшлі на Люблінскім сейме ў тупік, частка магнатаў ВКЛ раз'ехалася па дамах. У Любліне

засталіся, апроч А. Валовіча, толькі пісары Л. Война і М. Гарабурда. Раззлаваны кароль, параіўшыся з польскімі сенатарамі, выдаў 5 сакавіка 1569 года пастанову аб далучэнні да Кароны Польскай Падляскага і Валынскага ваяводстваў, якія да таго часу на працягу амаль двух стагоддзяў уваходзілі ў склад ВКЛ. У далейшым ад Вялікага княства Літоўскага на карысць Польшчы былі адарваны яшчэ Брацлаўскае і Кіеўскае ваяводства (апошняе, праўда, без Мазырскага павета). Калі дадаць, што Полацкае ваяводства было ў той час захоплена войскамі Маскоўскай дзяржавы, то стане зразумелым: палітычныя сілы на чале з Радзівіламі і Хадкевічамі, якія баранілі адносна незалежнасць ВКЛ ад Польшчы, апынуліся ў бязвыхадным становішчы. Стомленая ад вайны шляхта імкнулася да уніі, каб атрымаць польскую вайсковую дапамогу. Магнатаў жа напаткала рэальная перспектыва маёмасных канфіскацый. Як яскрава сведчыць ліст А. Валовіча, «перамовы» аб польска-літоўскай уніі ў рэшце рэшт звяліся да грубага шантажу і акцыі застрашэння з польскага боку. Валовіч у свой час пазычыў Жыгімонту Аўгусту грошы на ваенныя расходы. За гэта ён атрымаў у дзяржанне маёнткі Ламазы, Воінь і Кадзенец у Берасцейскім ваяводстве. Але ў сакавіку 1569 года кароль абвясціў гэтыя мясцовасці ўласнасцю Польшчы. Таму А. Валовічу пачалі літаральна «выкручваць рукі», каб ён, падканцлер Вялікага княства Літоўскага, адзін з хавальнікаў дзяржаўнай пячаткі, прыняў прысягу на вернасць Кароне. Пра гэты падзеі, ужо крыху вядомыя паводле дзённіка Люблінскага сейма, мы цяпер маем магчымасць даведацца з першакрыніцы.

Сапраўды, у 1569 годзе Вялікае княства Літоўскае апынулася паміж двух агнёў: на захадзе яго землі інкарпавала Польшча, на ўсходзе не сціхала вайна з Маскоўскай дзяржавай. Палітычная эліта ВКЛ у рэшце рэшт была вымушана пайсці на тэрытарыяльныя ўступкі Польшчы, каб вызваліць Полацк і іншыя землі, занятыя маскоўскімі войскамі. Непасрэдным наступствам Люблінскай уніі стала аб'яднанне польскіх і літоўскіх сіл і пераможны паход Стафана

Баторыя, які адваяваў Полацк у 1579 годзе, хоць і цаной велізарных культурных страт (пад час штурму была знішчана каштоўная бібліятэка Полацкага Сафійскага сабора). Але, мабыць, у значнай ступені гэты поспех быў дасягнуты дзякуючы ваеннаму таленту і энергіі Стафана Баторыя: без іх люблінскія пагадненні аб вайскавай дапамозе так і засталіся б простымі паперамі. Прынамсі, становішча Вялікага княства Літоўскага, апісанае ў другім і трэцім дакументах падборкі, вельмі адрозніваецца. У лісце Ф. Кміты 1574 года бачым Вялікае княства Літоўскае яшчэ аслабленай дзяржавай, якая не мае дастаткова сіл, каб абараніць свае межы, і спадзяецца толькі на дыпламатыю. Але дакумент 1577 года, якім Стафан Баторый даручыў фарміраваць у Вялікім княстве Літоўскім конныя роты, ужо сведчыць аб значных зменах не толькі ў дзяржаўным кіраванні Рэчы Паспалітай, але нават у псіхалогіі тых, хто прымаў рашэнні. Калі лічыць, што Люблінская унія спрыяла карэннаму пералому ў Лівонскай вайне, то, верагодна, пачатак працэсу вядзе адлік з гэтага акта, які сімвалізуе пераход ад абарончых да наступальных дзеянняў. У гэтай публікацыі літары, што выйшлі з ужытку, заменены на сучасныя, акрамя літары «яць». Надрадковыя літары ўнесены ў радок і пазначаны курсівам. Канцы радкоў абазначаны сімвалам |. Кірылічныя лічбы заменены на арабскія. Пунктуацыя сучасная.

Люблінскі сейм
1569 года.
Гравюра XVI стагоддзя

1. 1569.III. 10. Люблін. Падканцлер ВКЛ Астафей Валовіч паведамляе панам-радзе ВКЛ аб тым, што на Люблінскім сейме яго прымушалі прыняць прысягу на вернасць Кароне Польскай.

Друкуецца паводле арыгінала: *Archiwum główne akt dawnych (Warszawa). Archiwum Radziwiłłów. Dział II. Дак. 60.*

Ясневелможные м(и)л(о)с(т)ивые панове. | Писалом недавно некоторым зъ в(аших) м(и)л(остей), розумеючи, жебы в(аша) м(и)л(ость) в том, яко | в потребе земскои один другого обсылат и ведомост себе чинить | будете, а то в той речи, которым обычаемъ земля Подляшская | и Волынская отлучена ест от Великого князства Литовского ку Коро|не Полскои. Яко ж подляшане пан Косинский, маршалок, пан Савицкий, писар, староста Мелницкий, пан Ирикович, подкомореи, хоружий Доро|гицкий, Буйно Брозовский, подстарости Суражский, присегу учинили в среду прошлую третее недели в пост, а сегодня в четвергъ ман|даты або универсалы обволаны водле тое минуты, | которую вашой м(и)л(о)сти послалом и на тот час посыламъ. А на | тот же час и в тот ден я везванем до его кр(олевское) м(и)л(ости), пана своего м(и)л(о)с(т)ивого, | при всихъ радах и послех корунныхъ, там ми от его кр(олевское) м(илости) через | канцлера корунного пана Валентега Дембинского оповедано, | же тые две земли Волынская и Подляшская Короне прилучоны, а я якобых ку староству Берестейскому Воин, Ломазы, Ко|денец держать мель, то, што ку Подляшу належит, а прото | яко з добрь и кгрунтов коронныхъ абых присегу чинил кр(олю) его м(и)л(ости) | и Короне. Ям се отзывал на присегу мою, которую учинил пану | своему до рады Великого князства Литовского, в которомъ | статечне трываючи, яко и иные обователи Великого князства | Литовского, ничего иного, одност братерство, зычливост Коро|не повиннымъ, яко ж и тогом не минул препомнет, же в(аша) м(ило)ст, па|нове рада, которые се zde на сойме были, отеждчаючи рачили|сте мне и пану подскарбему земскому Великого князства Литов|ского поручит в отеханю своем братерскую м(и)л(о)сть, в которой есте | в(аша) м(и)л(ость) завжды трывали, офяроват на пришлые часы завжды, | чего ж и ихъ м(и)л(о)сть панове рада коронные слухат и нас с тымъ | припустит не хотели за напоменемъ от нас пана маршалка великого | и потомъ за мовенемъ моим кн(я)зю арцыбискупови, яко пред|нейшой раде коронной, а зьеднат того не могъ, абысмы слухани | были.

Вспоминаломъ, же я староство Берестейское за упривиле|ванемъ пана своего и села albo тые фолвар-

ки к нему держу, што [с. 2] здавна ку Великому князству Литовскому належало и кгдажъ земли Подляшское | и Волынское иначе не розумею и розумети не могу, одно, же Великое князство | Литовское належитъ и присегою его кр(олевской) м(и)л(ости) и подданныхъ оногo панства | утвержоно, то ест великому князству, а не Короне, зьвляща абы о тые села | albo фолварки выведал се его кр(олевская) м(илость), естли коли ку Подляшу належели. То ми | все не пошло ку вспоможению, але згола абыхъ присегу чинилъ кролеви, | его м(и)л(ости), и Короне с тых-то добрь корунныхъ, докладаючи, же, где бы были | не отехали на съемъ везваные, показало бы се лацно права коронные | на тые добра, же ку Короне належат.

Омавялом, м(и)л(о)с(т)ивые панове, на | тые слова досыт широце, при чомъ был(и) врьдники Великого князства Литовского – пан Война, подскарбий дворный и писар, пан Гарабурда, | писар его королевское м(и)л(о)с(т)и. Отзывалом се на право свое, которое маю | на тые имена. Просилом наостаток, абы ми узычно часу | обвстит то вашой м(и)л(о)стямъ, паномъ радам, и всимъ станомъ Великого | князства Литовского. А где бысте ме [sic] в(аша) м(и)л(ость) вспомочь не рачили | у его кр(олевское) м(и)л(ости) и панов корунныхъ, абы на тот час наконецъ его кр(олевская) м(илость) по|ведед, до чего быхъ былъ повинень. Не шло ми то все, а одно абыхъ | присегалъ, а естли быхъ не присегнулъ, его королевская м(и)л(о)сть будет | ведать, што с тымъ учинить.

А наостаток просилом, абы | то ку руце своей корол узьяль, поки быхъ ведомост от в(ашой) м(и)л(ости) мель. Бачу, же | ме до того часу еще и то не вспомогло, а не могучи иншого ратун|ку меть, одно самое м(и)л(о)с(т)ивое ласки его кр(олевское) м(и)л(ости) и повинное справедливо|сти. А за м(и)л(о)с(т)ивыми причинами и вложенемъ в(ашу) м(и)л(ость) о то покорне прошу | и низко чолом бью, абысте в(аша) м(и)л(ость) не для мене, слуги его кр(олевское) м(илости), и брата своего | молодшого, але для всего Великого князства Литовского рачили послы свои | ку его королевской м(и)л(о)сти, нашему м(и)л(о)с(т)ивому пану, слати и ку паном радам | и всимъ станом короннымъ, абы се таковыя речи противные Великому | князству Литовскому не кгрунтовали, а особливе тые имена его кр(олевское) м(илости), | староства моего, абы ми без причины над права и привилы мои з рук | моихъ не браны, кгдажъ ку таковой присязе на колко сел не могъ быхъ | без полжения по[ч]стивыхъ заслугъ моихъ приведен быт, зьвляща жемъ готовъ | завжды

цале заховати верную подданост пану моему и поприсяжәне дав[ныхъ] продковъ в(ашое) м(и)л(ости), с Короною Полскою вчиненое, и ничимем причины не дал, [с. 3] абы мел възнавати присегу, которуом учинил до рады пану | своему, кгдаж се верне, цнотливе, с цалою зычливостю про[тивко] пану моему, а где бысте, в(аша) м(и)л(ость), теж за лацно таковыя | речи в себе поважачуи не рачили у его кр(олевское) м(илости), нашого м(и)л(о)с(ти)во[го] пана, через послы свои всего Великого князства Литовского | и мене мал[ого] [сл]у[г]и его кр(олевское) м(илости) и рады в том панстве без омешканя вспомоч мне нелзя, одно воли а росказаню | его к(ролевское) [милости], пана моего, досыт чинить, естли усхо[чет] тые имена | свои взят над право и привилеи мои з рук моихъ, а в томъ абых | не былъ виновен от в(ашое) м(и)л(ости), кгдаж то вчас ку ведомости в(ашое) м(и)л(ости) | припушамъ.

За тымъ зычачи в(ашой) м(и)л(ости) в ласце Божой | доброго здоровья и всихъ потех до веку долгого уживати, | при том службы мои ласце в(ашой) м(и)л(ости) покорне залецамъ. Писан у Люблине року 69, м(е)с(я)ца марта 10 дня. |

В(ашой) м(илости) в службах п(о)в(инный) Остафей Волович, подканцьле[р] В(еликого) к(нязства)

Литов(ского) и мар(шалок) дворный. |

[с. 4] Ясневелможным паном радам его кр(олевское) м(и)л(ости) Великого князства Литовског(о) пану Миколаю Радивилу, | воеводе Виленскому, канцлеру Великог(о) кн(язства) Литовског(о), старосте Мозырскому, Лидскому, Борисовскому; пану Юрию Александровичу Ходкевича, пану Троцкому, старосте Белскому; пану Яну Ходкевичу, | старосте Жомойтскому, маршалку земскому Великог(о) кн(язства) Литовског(о), администратору и гэтману земли Лифлянтское, старосте Ковенскому; и кашталян Жомойтскому, тивуну [Жомойт]скому пану Малхеру Шемету; воеводе Подляшскому, старосте Пинскому пану Василю Тишке[вичу]; кашталян Подляшскому пану Григорию Тризне; а пану Яну Миколаевичу | Гайку, кашталян Берестейскому, державцы Трабскому – паном мне велице и особ[ливе] ласкавым и иным паном радам, их м(и)л(о)с(ти), которые бы посполу albo не[подалеку] на тот час были от их м(и)л(о)сти, до которого зъ ихъ м(и)л(остей) тот лист принесен будет, абы рачил вычитавши другим подавати.

На с. 4 надписы, зробленыя ў Нясвіжскім архіве Радзівілаў: 1) № 2 fasc. 11 Kiszczynskich. 2) List P. Ostafia Wołowicza do pp. rad W^oX^aL^o pisany.

2. [1574]. XI.03. Аршанскі дзяржаўца Філон Кміта паведамляе вялікаму гетману ВКЛ пра сустрэчу літоўскага ганца ў Смаленску і пра сітуацыю ў Маскоўскай дзяржаве.

Друкуецца паводле факсімільна арыгінала: Курніцкая бібліятэка (Польшча). Рукапіс № 1536, дак. № 90, с. 383–386.

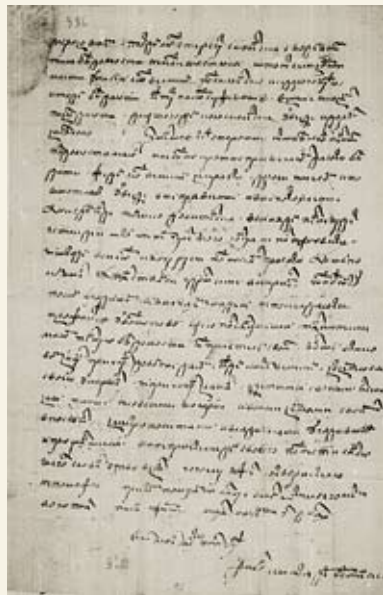
Прапанаванае датаванае грунтуецца на тым, што менавіта ў 1574 годзе 29 кастрычніка прыпадала на пятніцу, а 3 лістапада – на сераду, як аб гэтым сказана ў тэксе. Адрасатам ліста быў, верагодна, Мікалай Радзівіл Руды, які пасля смерці вялікага гетмана Рыгора Хадкевіча (1572 або 1573 год) пачаў выконваць яго абавязкі, але афіцыйна быў зацверджаны на гетманскай пасадзе толькі ў 1576 годзе.

[С. 383] М(и)л(о)стивый п(а)не гетмане навыйши, | пане а п(а)не мои м(и)л(о)стивый. | Так, яком то дал знати вашей панскеи м(и)л(о)сти, своему м(и)л(о)стивому пану | около стрѣчи гонца г(о)с(по)д(а)рьского, иж не поткало его болшей | одно шесть ч(о)л(о)в(е)ков пѣших на рубежи и для чого то вчинили | и для которое трѣвоги, штом первей достаточне на листе | моем ку в(а)шей м(и)л(о)сти выписавши, через поручника кн(я)зя Жи[жемского] послал, а иж для доста-

точного проглядываня с тым | паном Букрабою далеи до Смоленска послал есми посланцов сво[их], хотячи о принятю его од стрѣчи и приставов кн(я)зя | великого певность мѣти.

Тые звротившися дня сего | днеишего в середу ноября третьего дали мнѣ тую справу, | што деи были повѣдили тая шесть ч(о)л(о)в(е)ков, поткавши | гонца г(о)с(по)д(а)рьского на рубежи, иж ему стрѣча и пристава и кормь | и подводы оттель в пяти милях, то ест на врочици в Путятине готово стоять, ино там есмо на тое мѣстцо | приехавши того ничего не нашли, але оттол деи у двух милях на врочици на Лосмени приехали деи к нам три боярины наима Меншой, Курчовъ а Федор Жуковъ, корму ани | подводу того ничего не мѣли. Оттол деи тая стрѣча | взявши нас проводили до Лубна под Смоленскъ у двух милях, тамъ же деи от того села Лубна в пятницу октября | двадцать девятого дня поткал нас от кн(я)зя великого | пристава Офонасеи Битягов, детеи деи боярских при[браных] цвѣтно немало и всего почту было з ним коней | болшей полтораства. Так же деи тот пристава статечне [с. 384] и ласкаве

противко гонцу г(о)с(по)д(а)рьскому показал, ласку | г(о)с(по)д(а)ра своего великого кн(я)зя оповѣдил, приход и одход | добровольни обецал, и о особе своеи, иж есть з двору | г(о)с(по)д(а)ра своего ему приставом послан, кормъ и великии | достаток по приказанью г(о)с(по)д(а)ря своего чинечи ему вчас|ности ознаимиль, и о дорозе его, и о здоровю г(о)с(по)д(а)рьском | и его пытался, и водле обычаю своего колко разов про|тивко ему за шапку свою фатался. Гонец деи г(о)с(по)д(а)ра н(а)ш(о)го | на тое витане его молчалъ, и ничего не от|казалъ. | А потом деи тот Битягов мовил, што ж деи еси старои | не умень, въ старости деи бываетъ разум, а ты деи | опять по лесом едучи з разумом своим ростерался. | И он деи ему так от|казал: «Ну, едь до господы, там ся с тобою | привитаю и розговорю». И приехавши деи на мѣстце, так | и вчинил, витал пристава и всих детеи боярских и был | въ пристава на объѣде. Тамъ же деи дана ему была | господа вельми недзъная, в которои и вытривать | не могъ, аж мои служебник шол до пристава з нареканем, | и дана господа лѣпшая. Стацеи, корму ани под|водъ | не дано, и аж до Смоленска подводы наши шли, нижли | яко посланцов моих, которые его провадили, маючи од мене | и листь до воеводы Смоленского, якому то в(а)шеи м(и)л(о)сти дал знат. | Жем писал задаючи причину коло розмѣн нѣкоторых, а болшъ | ижбы ся могли чого коло непрезпечности и справ непри|етельских выведати, так и тых людеи, которые подводы [с. 385] провадили, с тых всих ни одного не пустили и ни бра|

Апошняя старонка паслання
Ф. Кміты з яго подлісам

ли | их до Смоленска и нашим конем своих людеи при|ставивши | подводы взяли. И тым людеи нашим посланцом моим корму | ести и пити не давали, все за грошъ свои куповали и з ве|ликою дорожостью. А потом на писане мое листь зь Смо|ленска од воеводы ко мне служебнику моему высланъ | и подводы вернены. Тамъ же деи в том селе од того, кото|рыи листь зь Смоленска принес,

посланцы мои выве|далися, иж деи тому посланцу г(о)с(по)д(а)рьскому вси люди вельми | ради и про|сятъ Бога о мир и о покои. И дано деи ему | стацѣю на чотырнадцатъ ч(о)л(о)в(е)к(о)въ, барана а чверт яло|вичю, а на десеть конеи по четвертце овса а по два во|зы сѣна. Корму деи всего велено достаток давати. | Коло выведаня непрезпечности неприятельских и готованя его выведавши посланцы мои от знаемых | приетелеи своих так на потканю оное стрѣчи, яко и в | том селе Лубне дали мнѣ тую справу, иж деи певне а непохибне отовсель и ото всего его панства дороги зго|тованы до Витебска и люд весь зъ ближних его панствъ | збираеться к Лукам, дѣла и ввесь нарад тот у Луках. До ор|дѣ, до Казани, Асторохани, до Нагаи, до всих послал и до Черем|исы луговое, тым тридцатьма тисечам з луками | и всим тым воискам казал на день светого Николы | становитися в Луках Великих. Есть же деи люд в До|рогобужю, о котором и первеи слышат было, з воеводою [с. 386] Морозовым. Тот деи люд стерегут Смоленска, бо деи в них | там вѣдомость не одменяеться, што отсель з Орши | маеть впасти люд великии под Смоленска [sic] и к Дорогобужю. | И то деи вѣдають, иж тут на люди служебные, езные и козаки | п(е)н(я)зи дають. Для того деи коло Смоленска увезде и дороги | засѣчно. З ыншое теж стороны от шпѣжков певных | вѣдомость маю и неоднократно прибегаючи дають вѣ|дать, же деи люд великии збираеть, дороги по лесом и по | болотамъ увезде выправлены и выготовлены, | а нигдѣ инде только до Витебска. Воина деи певне будет, | естли деи што тепер через того гонца не постановить. | И што деи вси люди к Богу руки подносячи просятъ, абы по|кои был, а панства б ся г(о)с(по)д(а)рьские вмирыли, одно ж о том | покои жадным обычаем надеи не покладаютъ | и згожаютьс я ув одно слово, яко посланцы мои, так и шпекги | маючи певную вѣдомость од приетелеи своих, болшеи в тако|вом знаку причину до воины даючи, иж деи княз великии зъ землею ся | своею умирыл, опричнину зламал, з детьми своими и с кня|зми, паны и со всими бояры и всими землями своими | впокоил, з митрополитами и владыками угодившия | и прощавшия. На неприетеля деи своего поднести саблю | бл(а)гословенство взял, чого ему Б(о)же Сотворытелю | не помози. При том полецамся ласце в(а)шое м(и)л(о)сти моего м(и)л(о)сти|вого п(а)на.

Писан на Орши м(е)с(я)ца ноябр(а) 3 дня. В(ашое) м(илости), моег(о) м(и)л(о)сти(вого) п(а)на слу|ж(ебник) Филон Кмита, дер(жавца) Оршинскии.

3. 1577. Ваенны лагер пад Гданьскам. Кароль польскі, вялікі князь літоўскі Стафан Баторый запрашае на ваенную службу ротмістраў гусарскай кавалерыі для войска дворнага гетмана ВКЛ Крыштофа Радзівіла, дае ўставу, як павінны быць аснашчаны гусары і якая плата (жолд) ім належыць.

Друкуецца паводле факсімiле арыгінала: Курніцкая бібліятэка (Польшча). Рукапіс № 1538, дак. № 10, арк. 25–26 адв. Гэта фармуляр, або ўзор, для напісання персанальных запрашэнняў, зацверджаны Стафанам Баторыем.

[Арк. 25] Стефан Божю м(и)л(о)стью корол польский, великий кн(я)з литовский, русский, пруский, | жемоитский, мазовецкий, лифлянтский, кн(я)жа седмигродское и иных. |

Иж великая небезпечность деется в земли Лифлянтской от войск кн(я)зя великого моско|вского и з ынших сторон тому панству, Великому князству Литовскому, | прото обмышлеваючи, яко бы ся тым небезпечностям забечи а оно|му панству людми служебными заслону учинити лепей, поручили | есмо и дали моць гетману дворному и подчасому н(а)шому Великому кн(я)зства | Литовского, старосте Борисовскому и Солецкому пану Криштофу Радивилу | до тое службы и потребы н(а)шое г(о)с(по)д(а)рское и земское люд служебный рицер|ский за п(е)н(я)зи скарбу н(а)шого зводити и приймавати. А маючи певную | ведомость и залецане через того ж гетмана н(а)шого дворного п(а)на Криштофа | Радивила о добрых, цнотливых и хутливых службах твоихъ, | которие ты ку каждой потребе Речи Посполитой чинити | звыклъ, ку той потребе н(а)шой и земской на сто коней почту ездного | службу тебе приповедаем на цалую четверть року, до которое жъ | службы н(а)шее г(о)с(по)д(а)рское и земское абы еси пилне и спешне без каждого | омешканя вжо ся способил и людъ рицерский до тое потребы | и службы н(а)шое годный до себе зводил а на час певный и местце, | от того гетмана н(а)шого п(а)на Криштофа Радивила назначное, | с тою ротою своею становился и перед его м(и)л(о)стью так ся оказал | и пописал, маючи способъ тым обычаем, иж жолнеръ гусарский, каждый | пахолокъ мает мети под собою доброго коня а на собе зброю бля|ховую зъ нарукавьемъ, копье без тарчи. А хто бы зброи мети | не мель, тотъ панцеръ с тарчою мети мает и шиахъ добрый. | А каждый мети маеть копье с прапорцом, шаблю, кончер, ручни|цу, пере цветное и иншое начине, ку бою гусарскому належачое. | А таковому жолнеру гусарскому заплата

жолду певного будет | дана з скарбу н(а)шого через руки того ж гетмана н(а)шого дворного на каждого коня на четверть по петнацати золотых полских, то ест | по шести копь грошей литовских. А особливе хотечи вас ротмистров | тым охотнейших ку службамъ н(а)шим вделати, з ласки н(а)шое над жолдъ | помененый поступили есмо на кухню каждому ротмистру о ста [арк. 25 адв.] коней на четверть году

по петьдесят золотых полских. И который ротмистръ | нашъ водле тое уставы н(а)шое сто коней роты своее мети будетъ, тогды | в тот же почот сто коней позволено мети ему почту своего, водле тое уставы | н(а)шое конно, збройно осаженного, двадцат чотыри кони. Одно ж товариши у ро|тах в(а)ших яко на наимнейших почтох нехай бы переставали, ижбы там болшей | особъ товаришовъ в каждой роте быти мели. И который бы товаришь | меньш шести коней почту своего мел, таковый сам на собе тарчъ и древо у вой|ску мети маеть. А тая служба мает ся почати по взятю п(е)н(я)зей и от попису, | а на тягнене две недели маеть быти дано ку зыстю. А кгды в той службе рицерской дознаем быти чоловека рицерского, ку службе н(а)шой охотного | и пожиточного, ижбы службою своею нам, г(о)с(по)д(а)ру, и Речи Посполитой значне и што | славного, приязного нам, г(о)с(по)д(а)рю, оказал. Тогды мы, г(о)с(по)д(а)рь, таковому каждо|му ласкою н(а)шою г(о)с(по)д(а)рскою памятовати и особливым опатренемъ и подвыише|ньемъ нагорожати обещуемъ. Писан ув обозе над КГданском, лета Бож(ьего) | нарож(енья) 1577, м(е)с(я)ца¹. |

²- Stephanus Rex⁻². [След ад пячаткі]. | Венцлав Акгрипа писаръ.

На аркушы 26 адв. (знецняй вкладцы ліста) маецца надпис: List krola Stephana | | rotmi|strzow. | 1577.

¹ Дата не пастаўлена. ²⁻² Уласнаручны подпіс Стафана Баторыя.

Партрэт Стафана Баторыя.
Старажытная гравюра